МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КРИВОРІЗЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет дошкільної і технологічної освіти
Кафедра дошкільної освіти

«Допущено до захисту»
_____ Ковшар О.В.
«____»_____2023 р.

Завідувач кафедри
Реєстраційний № _____
«____»_____2023 р.

ОРГАНІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНО-ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБОМ ТРВЗ. УКЛАДАННЯ МЕТОДИЧНИХ РЕКОМЕНДАЦІЙ

Кваліфікаційна робота студентки
групи ЗДОм-22
ступінь вищої освіти «магістр»
спеціальності 012 «Дошкільна освіта»
Гергель Світлани Василівни

Керівник доктор педагогічних наук, професор Ковшар О.В.

Оцінка:
Національна шкала _____ Шкала ECTS____

Кількість балів ___ Голова ЕК _____
(підпис) (прізвище, ініціали)
Члени ЕК _____
(підпис) (прізвище, ініціали)
_____
(підпис) (прізвище, ініціали)
_____
(підпис) (прізвище, ініціали)
_____
(підпис) (прізвище, ініціали)

Кривий Ріг – 2023

ЗМІСТ

ВСТУП…… 3

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АНАЛІЗ НАВЧАЛЬНО-ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК СКЛАДОВОЇ ПІДГОТОВКИ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ДО ШКОЛИ…….. 6

1.1.Навчально-пізнавальна діяльність як предмет наукового аналізу……..…. 6

1.2.Психолого-педагогічні аспекти підготовки старших дошкільників до школи ……. 12

1.3.Можливості технології ТРВЗ в контексті активізації навчально-пізнавальної діяльності в старшому дошкільному віці…… 18

Висновки до першого розділу…….. 22

РОЗДІЛ 2. МЕТОДИКА ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ ТРВЗ В ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНО-ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ…… 24

2.1. Обґрунтування методики використання ТРВЗ в у умовах дошкільного освітнього закладу……. 24

2.2. Методичні рекомендації з застосування ТРВЗ у підготовці старших дошкільників до навчально-пізнавальної діяльності в школі... 31

2.3. Презентація збірки завдань з застосуванням ТРВЗ у підготовці старших дошкільників ……..…… 37

Висновки до другого розділу…….. 39

ВИСНОВКИ…… 41

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ…….. 43

ДОДАТКИ……... 47

Додаток А…….. 47

ВСТУП

Актуальність дослідження. Актуальний підхід до організації освітнього процесу ґрунтується на розумінні важливості дошкільного віку як унікального етапу розвитку особистості. Основним фундаментом освітнього процесу, його визначальним початком, має бути формування особистості та визначення шляхів її розвитку на основі світових та національних культур. Отже, головним завданням сучасної дошкільної та початкової освіти є активне сприяння формуванню та розвитку особистості.

Обрана нами тема актуальна через необхідність розвитку творчого мислення та інноваційних підходів в навчанні для підготовки молодого покоління до складних викликів технологічного та інформаційного суспільства. Використання теорії рішення винахідницьких задач (ТРВЗ) може сприяти не тільки формуванню компетентних особистостей, але й оптимізації навчального процесу, адаптуючи його до індивідуальних потреб та можливостей дітей. Такий підхід стає ключовим у контексті педагогічних трансформацій, де персоналізація та розвиток креативності стають стратегічно важливими компонентами освітнього процесу.

Освіта, як фундамент цивілізації, істотно визначає соціально-економічний прогрес суспільства. Зміни в сучасних тенденціях розвитку поставляють перед освітою нові виклики, причому ця сфера відіграє ключову роль у формуванні особистості. Така динаміка вимагає від держави, яка прагне бути конкурентоспроможною, акцентувати увагу на пріоритетах у сфері освіти та науки та чітко визначати нові освітні завдання. Освіта має готувати людину до адаптації до нових умов життя і діяльності.

Як зазначено в державних документах, зокрема, Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті та Законі "Про дошкільну освіту" - дошкільна освіту є ключовою ланкою освітнього процесу в сучасному українському суспільстві. В цих документах закцентовано увагу на необхідності проведення наукових досліджень для модернізації освітнього

процесу та адаптації його до вимог сучасності.

Вчені досліджують зміст дошкільної, передшкільної та початкової освіти у різних напрямах. Деякі, такі як А. Богуш, О. Зима, С. Сажник, Т. Степанова, фокусуються на впровадженні передшкільної освіти як проміжної ланки між дошкільною та початковою освітою в сучасному суспільстві. Інші, як Н. Черепаня, досліджують організаційно-педагогічні умови підготовки дітей до школи. Щодо психологічної готовності дітей до школи й оволодіння навчальною діяльністю, вони вивчалися такими науковцями, як В. Котирло, Г. Кравцов, Є. Кравцова, О. Ковшар, О. Любчик, Т. Маркова та ін. Розумовий розвиток та підготовка до школи розглядаються у працях Т. Бабаєва, А. Богуш, З. Борисова, Г. Лаврентьєва, В. Логінова, З. Михайлова, М. Морозова, Т. Піроженко, О. Проскури, Є. Тихеєва, О. Усова, Є. Фльорина, В. Ядешко, С. Якименко та ін. Готовність дітей до нової соціальної ролі в школі розглядається в працях А. Богуш, та інших вчених.

Тема актуальна, оскільки вона спрямована на інноваційні педагогічні підходи, що враховують сучасні технології та потреби розвитку дітей. Застосування теорії рішення винахідницьких задач (ТРВЗ) Г.Альтшуллера в дошкільному навчанні дозволяє не лише формувати ключові креативні та аналітичні навички у дітей старшого дошкільного віку, але й готує їх до викликів сучасного світу.

Актуальність досліджуваної проблеми її теоретичне і практичне значення, і зумовили вибір теми нашого дослідження: *«Організація навчально-пізнавальної діяльності дітей старшого дошкільного віку засобом ТРВЗ. Укладання методичних рекомендацій».*

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати проблему підготовки дітей старшого дошкільного віку до навчально-пізнавальної діяльності у школі та укласти збірку завдань з використанням технології ТРВЗ.

Завдання дослідження:

1) здійснення теоретичного аналізу проблеми підготовки до навчально-пізнавальної діяльності у школі;

2) теоретичне обґрунтування можливостей технології ТРВЗ у підготовці до навчально-пізнавальної діяльності у школі дітей старшого дошкільного віку;

3) розробка та впровадження методики підготовки дітей старшого дошкільного віку до навчально-пізнавальної діяльності у школі засобом ТРВЗ, укладання збірки завдань.

Об'єкт дослідження – готовність до навчання в школі дітей старшого дошкільного віку.

Предмет дослідження – використання технології ТРВЗ для підготовки дітей старшого дошкільного віку до навчально-пізнавальної діяльності у школі.

Методи дослідження. Аналіз, синтез, обробка та інтерпретація наукових розвідок із проблеми дослідження підготовки дітей старшого дошкільного віку до навчання у школі.

Практична значущість дослідження полягає в розробці та укладанні збірки завдань для підготовки дітей старшого дошкільного віку донавчання у школі засобом ТРВЗ. Матеріали дослідження можуть використовуватися вихователями у старших групах закладів дошкільної освіти; у процесі перепідготовки та професійної підготовки, на курсах підвищення кваліфікації вихователів закладів дошкільної освіти.

Результати дослідження впроваджено в освітній процес Комунального закладу дошкільної освіти (ясла-садок) № 247 Криворізької міської ради.

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел (43 позиції), збірки завдань з організації навчально-пізнавальної діяльності старших дошкільників, додатків на 42 сторінках. Загальний обсяг роботи становить 89 сторінок, із яких 43 сторінки основного тексту.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АНАЛІЗ НАВЧАЛЬНО-ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК СКЛАДОВОЇ ПІДГОТОВКИ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ДО ШКОЛИ

1.1. Навчально-пізнавальна діяльність як предмет наукового аналізу

У психологічних дослідженнях навчально-пізнавальна діяльність розглядається як складний процес психічної діяльності, що включає різні етапи опанування знань та вмінь. Л. Виготський вважав, що навчання є основним джерелом розвитку, і визначав його як зону найближчого розвитку, де дитина може вивчати нові операції та завдання під керівництвом вчителя або дорослого. Він акцентує на важливості соціального взаємодії та спільної діяльності в навчанні, наголошуючи, що взаємодія з дорослим чи більш компетентним партнером є ключовим чинником для подальшого розвитку дитини.

Дослідження проведені такими вченими, як Л. Бурков, Т. Кондратенко, С. Ладивір, М. Лісіна, Л. Лохвицька, М. Поддьяков, О. Проскура, В. Суржанська, Г. Стадник, Т. Ткачук та інші, вказують на те, що саме у старшому дошкільному віці спостерігається передумови для інтенсивного розвитку начально-пізнавальної діяльності у дітей

Когнітивні теорії розглядають навчання як процес активного засвоєння, організації та використання інформації. Зокрема, теорія Ж. Піаже підкреслює важливість розвитку когнітивних структур у дитинстві, що допомагає їм краще розуміти світ навколо. Підхід, що базується на його ідеях розглядає навчання як процес конструктивного побудови знань дитиною. За цією концепцією, діти активно взаємодіють з оточуючим світом, створюючи нові уявлення та адаптуючи їх до своїх потреб і розуміння.

Вчені, такі як С. Ладивір і В. Суржанська, в дошкільній освіті теж розглядають навчально-пізнавальну діяльність як активність, де засвоєння

знань та розвиток особистості відбуваються лише через особисту активність. Це передбачає цілеспрямовані зусилля для досягнення запланованого результату, з усвідомленням всіх елементів даної діяльності [21, 34].

Думку про те, що у старшому дошкільному віці відбувається передумови інтенсивного становлення пізнавальної активності розділяють більшість дослідників, а саме Л. Буркова, Т. Кондратенко, С. Ладивір, М. Лісіна, Л. Лохвицька, М. Поддьяков, О. Проскура, В. Суржанська, Г. Стадник, Т.Ткачук та ін [1].

Розуміння поняття "пізнавальна активність" залежить від різних підходів в дослідженнях науковців. О. Савченко визначає його як діяльне ставлення людини до сприймання, пізнання і перетворення світу, виявляючись через запитання, прагнення мислити у процесі сприймання, відтворення, розуміння, та творчого застосування. І. Харламов розглядає його як стан індивіда, що характеризується прагненням до навчання, розумовим напруженням і виявом вольових зусиль у процесі оволодіння знаннями. Н. Половнікова розуміє його як готовність і прагнення до енергійного оволодіння знаннями. М. Анцибор розглядає пізнавальну активність як рису особистості, що виражається в інтересі до знань і готовності оволодівати ними на основі потреби в інтелектуальному розвитку.

Рівневий перехід у розвитку пізнавальної активності старших дошкільників можемо знайти у працях К.Крутій. Він виділяє три рівні: репродуктивний (низький), інтерпретативний (середній) та творчий (високий). При цьому вони вказують, що зростання пізнавальної активності відбувається починаючи з низького рівня і закінчуючи високим [20, с. 51].

Характеризуючи ці рівні К. Крутій зазначає наступне. Репродуктивний (відтворювальний) рівень розвитку пізнавальної активності характеризується нестійким інтересом дітей до пізнання, короткочасною увагою, виконанням завдань за зразком або наслідуванням дорослого, відсутністю бажання та відмовою від самостійного пошуку. Діти, які демонструють інтерпретативний рівень розвитку пізнавальної активності, виявляють більш

стійкий і тривалий інтерес до пізнання, працюють самостійно, але з опорою на педагога, за рахунок задавання навідних запитань. Ця група є найчисленнішою. При характеристиці творчого рівня прояву пізнавальної активності, дослідники вказують, що діти, які умовно відносяться до цього рівня, працюють охоче і тривалий час, самостійно розв'язують пізнавальні завдання, шукають власні шляхи виконання дій, винахідливі та люблять імпровізувати. Дошкільнята з високим рівнем розвитку пізнавальної активності мають бажання розкрити будову та призначення предмета. Нова ситуація викликає в них пошукову активність, діти діляться враженнями та думками, намагаються бути першими та кращими, виконувати завдання самостійно. Однак таким дітям притаманне легке розчарування через невдачі та нудьга при співпраці зі слабшими дітьми [20, с. 5].

На думку В. Лозової, визначення критеріїв активності включає розгляд різновидів діяльності (пізнавальна, трудова, суспільна, ігрова) для визначення специфіки виявлення активності. Також важливими аспектами є вольові зусилля особистості в досягненні мети, що дозволяє розглядати як потенційну, так і реалізовану активність. Зазначається, що характер діяльності суб'єкта, включаючи ініціативу, самостійність, творчість або відтворення та копіювання, впливає на виявлення активності. Крім того, важливі параметри, такі як стійкість, всебічність, тривалість і динаміка, визначають прояв активності.

Психологічні та педагогічні аспекти, пов'язані із навчально-пізнавальною діяльністю дошкільників, займають центральне місце. Окремо, психологічні дослідження вказують на важливість розвитку пізнавальних процесів, таких як увага, пам'ять, мислення та мовлення, як ключових компонентів навчально-пізнавальної діяльності. Оптимізація цих процесів вважається важливим завданням педагогіки для підготовки дошкільників до навчання.

Розглянемо *психічні процеси* та методи, які впливають на успішність навчання дітей у цьому віці.

Успішна навчально-пізнавальна діяльність у дошкільників пов'язана з розвитком уваги. Дитина повинна бути здатна утримувати увагу на предметі чи завданні, а це вимагає розвитку концентрації та витривалості.

Формування пам'яті важливо для успішного засвоєння нових знань. Розглядайте навчання як можливість розвивати як короткочасну, так і довготривалу пам'ять у дошкільників.

Здатність до логічного та аналітичного мислення грає ключову роль у навчанні. Сприяйте розвитку цих вмінь через вправи, головоломки та конструктивну діяльність.

Мовлення є необхідним для сприйняття інформації та вираження власних думок. Важливо вдосконалювати слухові та мовні навички

З педагогічної точки зору навчально-пізнавальна діяльність розглядається як освітній процес, спрямований на засвоєння знань та розвиток умінь. Педагоги часто акцентують на ролі вчителя у створенні ефективних умов для навчання, розвитку інтелектуальних здібностей та формування позитивного ставлення до навчання.

Методи та підходи, які впливають на успішність навчання дітей у цьому віці [11].

Гра. Цей метод не лише сприяє фізичному розвитку, але і розвивають соціальні та когнітивні навички. Сюжетно-рольові ігри, зокрема, можуть допомагати в усвідомленні соціальних ролей та розумінні взаємин між людьми.

Експерименти та дослідження. Вчення через власний досвід є ефективним методом для старших дошкільників. Надання можливостей для експериментів та самостійного вивчення світу сприяє активному навчанню.

Використання технологій. Сучасні технології можуть бути використані для розвитку навчальних ігор та застосунків, спрямованих на покращення психічних процесів. Мультимедійні ресурси можуть бути ефективним засобом вивчення.

Індивідуалізація підходів. Врахування індивідуальних особливостей

кожної дитини важливо для створення ефективної системи навчання. Забезпечення індивідуального підходу дозволяє краще враховувати потреби та інтереси кожної дитини.

Навчально-пізнавальна діяльність у дошкільному віці розглядається через призму різних педагогічних підходів, спрямованих на створення оптимальних умов для засвоєння знань та розвитку навчально-пізнавальних навичок дітей.

Традиційний підхід акцентує на передачі фактів та теоретичних знань, визначаючи роль вчителя як джерела інформації та використовуючи методи, такі як лекції та тестування.

Розвивальний же підхід спрямований на розвиток когнітивних та творчих здібностей дітей, де вчителю призначається роль організатора та дорослого, що сприяє розвитку, використовуючи групову роботу та творчі завдання.

Технологічний підхід включає використання сучасних технологій для поліпшення навчання, де вчителю доручається використовувати віртуальні уроки та інтерактивні методи.

Особистісно-орієнтований підхід зосереджений на розвитку особистісних якостей та індивідуальних можливостей дітей, при цьому вчителю відводиться роль урахування індивідуальних особливостей, використовуючи індивідуальне оцінювання та індивідуалізовані проекти.

Конструктивістський підхід, визначає активну участь дитини у будівництві власного знання, передбачає роль дорослого як фасилітатора, який сприяє самостійності учнів, використовуючи проблемне навчання та діалог [18].

Усі ці підходи мають за мету створення сприятливого середовища для повноцінної підготовки дошкільників, сприяючи їхньому всебічному розвитку та позитивному ставленню до навчання.

Отже, психологічні та педагогічні аспекти навчально-пізнавальної діяльності дошкільників взаємодіють, маючи ключовий вплив на їхній

розвиток. Успішність навчання визначається рядом психічних процесів, серед яких важливою є увага, спроможність концентрації та витривалості. Розвиток пам'яті, як короткочасної, так і довготривалої, грає ключову роль у засвоєнні нових знань.

Постійна робота над розвитком логічного та аналітичного мислення стає невід'ємною частиною навчання. Важливе значення має розвиток мовлення, що є інструментом для сприйняття та вираження інформації.

Серед педагогічних методів вирізняють гри та рольові ігри, спрямовані на комплексний розвиток. Експерименти та дослідження вдосконалюють навички самостійного вивчення. Застосування сучасних технологій та мультимедійних ресурсів розширює можливості активного навчання.

Ключовим є індивідуалізований підхід, який враховує особливості кожної дитини. Забезпечення індивідуального підходу дозволяє ефективніше задовольняти потреби та інтереси кожного дошкільника. Сполучення цих психологічних процесів та педагогічних методів створює оптимальне середовище для пізнавальної активності та розвитку дітей у старшому дошкільному віці [21].

Отже, результати дослідження вказують на те, що пізнавальна активність дітей є складною рисою особистості, яка визначається як передумова та результат пізнавальної діяльності. Ця риса виявляється у ставленні дитини до пізнавальних завдань, виявляючи готовність та прагнення до самостійної діяльності, спрямованої на освоєння соціального досвіду та накопичених знань. Пізнавальна активність також проявляється у якості самої пізнавальної діяльності. По мірі дорослішання діти демонструють зміни у своїй пізнавальній активності, яка стає більш цілеспрямованою, але при цьому виявляє чіткі прояви. Такий підхід дозволяє розглядати пізнавальну активність як комплексну рису особистості, яка розвивається та змінюється протягом дорослішання дитини.

У процесі педагогічного керівництва пізнавальною діяльністю дітей та створення сприятливих умов для розвитку їхньої пізнавальної активності

визначаються ключові напрями формування цього фундаменту навчально-пізнавальної діяльності. Ці напрями включають в себе залучення дошкільників до різноманітних форм дослідницької та пошукової діяльності, розширення змісту специфічно дитячих видів активності, цілеспрямований розвиток сприймання як етапу образного пізнання дійсності, поєднання організованих та нерегламентованих форм дитячої діяльності, забезпечення особистісної активності та індивідуалізацію взаємодії з дітьми. Найважливішим є створення розвивального середовища, яке сприяє розкриттю допитливості, пізнавального інтересу, ініціативи, творчого мислення та самостійності в учбовому процесі дитини.

1.2. Психолого-педагогічні аспекти підготовки старших дошкільників до школи

Відповідно до нормативних документів [1; 11], дошкільна освіта в Україні є обов'язковою для дітей старшого дошкільного віку, і її основним призначенням є підготовка дітей до школи. Процес навчання та виховання дітей у початковій школі суттєво відрізняється від організації життєдіяльності дітей у садочку, зокрема: жорстко регламентовані відносини вчителя з учнями, режим дня (відсутність денного сну, насиченість першої половини дня уроками), основна форма організації навчання (урок) та ін. д. Вдома для дитини також створені певні умови (обладнання робочого місця для виконання домашніх завдань, закупівля шкільного приладдя, увага і повага всіх членів сім'ї до шкільних занять дитини), однак, на відміну від дитинства, шкільні роки вимагають дотримання цих правил і норм, які прийняті в суспільстві "дорослих" [30, с. 48]. І до таких змін у житті дитини її слід готувати вже з дошкільного віку.

Дошкільне дитинство є коротким, але ключовим періодом у формуванні особистості. В цей час дитина отримує перші уявлення про світ, виробляє власне ставлення до оточуючих, а також формує уміння та навички.

Одним із основних завдань дошкільної освіти є сприяння розвитку особистості дитини, її самостійності та набуття досвіду. Дошкільний вік це початковий етап формування особистості, в якому діти розвивають такі аспекти, як супідрядність мотивів, освоєння моральних норм та формування свободи в поведінці.

Однією з провідних форм діяльності дошкільників є рольова гра. Сутність гри як провідної діяльності в тому, що діти відтворюють у грі різні аспекти життя, особливості діяльності та взаємодію дорослих. Це дозволяє їм збагатити свої знання про навколишній світ, освоювати позицію суб'єкта діяльності та розуміти її вплив на їхнє оточення.

У дошкільному віці діти починають впроваджувати елементи праці у свою діяльність. Важливо, щоб цей процес супроводжувався позитивними емоціями, які стимулюють інтерес до праці. Активна участь у праці та спостереження за трудовою діяльністю дорослого дозволяє дошкільникам ознайомлюватися з новими операціями та знаряддями, а також набувати достатні вміння й навички.

У виконанні різних робіт у дитини розвиваються довільність та цілеспрямованість дій, збільшуються вольові зусилля, формується допитливість та спостережливість. Включення дитини в трудову діяльність та постійне керівництво з боку дорослого є необхідними умовами для повноцінного розвитку її психіки.

Навчання має значний вплив на розумовий розвиток старшого дошкільника. Ще до цього віку психічний розвиток дитини досягає такого рівня, коли можна починати формувати рухові, мовленнєві, сенсорні та інтелектуальні навички. Все це відкриває можливість впровадження елементів навчальної діяльності в її життя.

В. Мухіна наголошує, що саме старший дошкільний вік є найбільш відповідальним етапом у розвитку механізмів поведінки і діяльності, а також у формуванні особистості дошкільника в цілому.

Ключовим аспектом, що визначає характер навчання дошкільника, є

його ставлення до вимог дорослого. Протягом дошкільного віку дитина вчиться вміло користуватися цими вимогами та перетворювати їх у власні цілі та завдання. Успішність навчання дошкільника у значній мірі залежить від ефективного розподілу функцій між учасниками цього процесу та наявності сприятливих умов [5].

Спеціальні дослідження дозволили виявити конкретні функції учасників цього процесу. Функція дорослого полягає у постановці перед дитиною завдань пошукового характеру, спрямованих на розвиток пізнавальних навичок, і в конкретних засобах для їх вирішення. Функція дитини включає в себе виконання цих завдань, активне використання запропонованих засобів у власній діяльності. Зазвичай, до кінця дошкільного віку дитина вчиться усвідомлювати навчальні завдання, опановує деякі прийоми виконання завдань і може здійснювати самоконтроль [5].

Поняття *готовності дитини до шкільного навчання*, розглядається як комплексне та багаторівневе, воно вже має свої усталені традиції в психолого-педагогічній науковій літературі (К. Бардін, Б. Блум, А. Богуш, Г. Ващенко, Н. Гуткіна, Д. Ельконін, Л. Журова, О. Запорожець, О. Ковшар, Г. Костюк, О. Кравцова, Г. Люблінська, С. Максименко, Н. Нижегородцева, Р. Овчарова, Г. Петроченко, Г. Цукерман та ін.).

Серед питань вивчення готовності дітей до школи, які враховують різноманітні аспекти, серед яких особлива увага приділяється мотиваційному, розумовому і емоційно-вольовому компонентам можна, зокрема виділити Л. Божович, яка висвітлювала мотиваційний бік та інтерес до навчання дітей у дошкільному віці. Ще Л. Виготський розглядав вплив соціального середовища на розвиток розумових здібностей дітей. А Д. Давидов досліджував роль емоційної сфери та вольового розвитку у готовності дітей до навчання. Г. Костюк розглядав різні компоненти готовності, зокрема мотиваційні, розумові і емоційно-вольові аспекти. Ці вчені наголошували на врахуванні різноманітних психологічних чинниках для успішного переходу дітей до шкільного навчання.

Так, мотиваційна готовність починається з позитивного ставлення до школи, бажання вчитися, прагнення здобувати знання. Вона заснована на пізнавальній спрямованості дошкільника, допитливості, набуваючи форм пізнавальної активності, перших пізнавальних інтересів.

Розумова готовність дітей до школи передбачає уміння застосовувати розумові дії і операції (оволодіння в певних межах операцією аналізу, синтезу, порівняння, узагальнення, класифікації, систематизації тощо) у вирішенні простих задач.

Вольова готовність дітей до школи означає здатність керувати своєю поведінкою, довільно спрямовувати свою психічну діяльність. Саме певним рівнем вольового розвитку школяра обумовлюється його здатність зосереджуватися на виконанні шкільних завдань, спрямовувати увагу на уроці, запам'ятовувати і відтворювати матеріал. Якщо ж дитина звикла керуватися тільки власними бажаннями, то такій дитині важко пристосуватися до шкільних вимог і дотримуватися правил для учнів.

Емоційна готовність виявляється в задоволенні, радості, з якими дитина йде до школи. Важливим моментом емоційної готовності є переживання, пов'язані з самою учбовою діяльністю, її процесом і першими результатами, переживання за успішне виконання завдань.

Отже, готовність до навчання в школі – це комплекс якостей, який організовує уміння вчитися (розуміння значення учбових задач, їх відмінність від практичних, усвідомлення способів виконання дій, навички самоконтролю і самооцінки).

Сучасні дослідження А. Богуш підтверджують, що ефективна та повноцінна підготовка дітей до навчання в школі неможлива без врахування психологічного аспекту. Це означає увагу до внутрішньої готовності дитини перейти до нової соціальної позиції школяра та адаптуватися до нової ситуації розвитку [6, С. 11].

Загальна підготовленість дітей до школи знаменує всебічний розвиток дитини і представляє собою результат тривалих спільних зусиль сім'ї і

дошкільних навчальних закладів. Ця готовність включає фізичний, емоційний, пізнавальний та особистісний аспекти розвитку дитини (за Н. Нижегородцевою і В. Шадріковим), а також її готовність до взаємодії з навколишнім світом, охоплюючи як фізичну, так і психологічну готовність.

Психологічну готовність до систематичного навчання в школі як сформованість базових якостей цілісної особистості О. Ковшар розглядає, як розвиток усіх психічних процесів та специфічних видів дошкільника, а також готовність до взаємодії з довкіллям [17].

Концепцію компонентів готовності до школи, що містить особистісний, інтелектуальний і соціально-психологічний аспекти, активно підтримує і розвиває відома українська педагог та психолог А. Богуш. Вона розглядає ці компоненти як ключові складові готовності дитини до навчання в школі. Також слід зазначити, що українські педагоги, зокрема Т. Симоненко та інші, також вивчають та розробляють аспекти готовності дітей до школи, враховуючи психологічні, соціальні та інтелектуальні аспекти.

Розглянемо їх детальніше.

Особистісна готовність - готовність до прийняття нової соціальної позиції, що виражається у ставленні дитини до школи, навчання, вчителя, самого себе. А також – рівень розвитку мотиваційної сфери, що зумовлюється пізнавальною спрямованістю дитини, яка розвивається на основі властивої дітям допитливості, набуваючи характерних рис перших пізнавальних інтересів (прагнення пізнавати те нове, що несе в собі школа).

Під інтелектуальною готовністю розуміють наявність певного кола знань, умінь, а також – певний рівень розвитку пізнавальної сфери: диференційоване сприйняття; аналітичне мислення; раціональний підхід до дійсності (послаблення ролі фантазії); логічне запам'ятовування; інтерес до знань, процесу їх отримання за рахунок додаткових зусиль; розвиток тонкої моторики руки, рухової координації.

Соціально-психологічну готовність характеризує рівень сформованості

якостей, що допомагають налагоджувати контакт з іншими дітьми, вчителем: уміння увійти до дитячої спільноти; діяти сумісно з іншими; уміння поступатися і захищати себе.

Важливе значення в теорії дошкільної освіти має проблема інтелектуальної, зокрема навчально-пізнавальної підготовки дітей старшого дошкільного віку до навчання в школі.

Р. Овчарова розкриваючи поняття готовності дитини до шкільного навчання, через компонент соціальної готовності, вказує на наявність шкільно-значущих психофізіологічних функцій, розвиток пізнавальної активності і стан здоров'я. До основних параметрів готовності до школи автор включає планування, контроль і мотивацію навчання, рівень розвитку інтелекту дитини й інші [28, с. 208].

Враховуючи предмет нашого дослідження зупинимось більш детально на інтелектуальній готовності до навчання в школі, що сприяє підготовці дітей до навчально-пізнавальної діяльності.

Інтелектуальна готовність дітей до школи включає сформованість пізнавальних процесів, таких як пам'ять, мислення, увага тощо. Важливими аспектами є бажання вчитися, інтерес до засвоєння нових знань, а також здатність до самооцінки та самоконтролю власної діяльності. До розумової підготовки також входить здатність подолання труднощів у процесі навчання, здатність до вольових дій, а також розвинута самостійність і відповідальність.

Так, за даними С. Ладивір, В. Логінова та П. Саморукова провівши дослідження інтелектуальної готовності дітей до школи, зазначають, що у розумовій підготовці дітей до школи важливе значення має формування не лише окремих знань, але й системи або структури знань [21, с. 3-4]. За концепцією В. Логінової ця система повинна включати суспільнознавчі знання, після чого вони сприяють розвитку пізнавальних процесів, зокрема мислення і мовлення. Важливо виробляти таку систему знань у дітей молодшого дошкільного віку, починаючи з трьох років, необов'язково

пов'язуючи це зі своєю підготовкою до школи [21, с. 5].

Узагальнюючи все вище згадане ми схильні слідувати думки О.Ковшар, яка розглядає навчально-пізнавальну підготовку до навчання в школі як складне багатокомпонентне утворення, де оптимально поєднанні такі компоненти: фізичний, психологічний та особистісний, що охоплюють всі основні сфери розвитку дитини .

Узагальнюючи наведені думки зазначених авторів, можна зробити наступний *висновок*.

Дошкільне дитинство є визначальним періодом у житті де формуються перші уявлення про світ, засвоюються уміння та формуються навички, а старший дошкільний вік є ключовим етапом у формуванні механізмів поведінки, діяльності та особистості загалом. Однією з головних цілей дошкільної освіти є сприяння розвитку особистості, самостійності та набуття досвіду. Рольова гра є провідною формою діяльності, де діти відтворюють аспекти життя та взаємодію дорослих, що сприяє збагаченню їхніх знань і формуванню позиції суб'єкта діяльності. У віці дошкільника починають впроваджувати елементи трудової діяльності, де позитивні емоції грають ключову роль у стимулюванні інтересу до праці. Навчання суттєво впливає на розумовий розвиток дитини. Функція дорослого - встановлювати завдання та забезпечувати засоби їх вирішення. Дитини - активно використовує ці засоби та формує самоконтроль. Підготовку до навчання в школі ми розглядаємо як складне багатокомпонентне утворення де оптимально поєднанні такі компоненти: фізичний, психологічний та особистісний, що охоплюють всі основні сфери розвитку дитини.

1.3. Можливості технології ТРВЗ в контексті активізації навчально-пізнавальної діяльності в старшому дошкільному віці

Технологія розв’язання винахідницьких завдань (ТРВЗ) визначає своєю метою формування активного пізнавального ставлення до оточуючого світу,

розвитку креативного мислення та виховання творчих здібностей, формування особистостей готових до вирішення складних завдань у різних сферах життєдіяльності. Основу цієї технології становлять ігри-заняття, під час яких діти вивчають оточуючий світ, навчаються виявляти невідповідність в предметах і явищах, а також творчо вирішувати проблемні ситуації.

Перед тим, як ми перейдемо до особливостей використання техніки ТРВЗ, варто, на наш погляд, розглянути гру, як провідну діяльність у дошкільному віці, аналіз якої дозволить краще зрозуміти підвалини, що забезпечують ефективність застосування даної техніки.

Як зауважує В. Богат і Б. Бушелева, *гра* є справжньою соціальною практикою дитини, її реальним життям у товаристві однолітків. Тому проблема використання гри в цілях всебічного розвитку особистості є дуже актуальною для дошкільної педагогіки [5, с. 12-13].

О. Лесіна вказує на основні положення розуміння гри, згідно з О. Кліменкової, як форми організації життя і діяльності дітей, включають такі аспекти [22, с.7-14]:

– гра має розв'язувати загальновиховні завдання, зокрема формування етичних громадянських якостей дитини;

– гра повинна бути самодіяльною і сконцентровувати зусилля у розвитку за педагогічного керівництва дорослого;

– гра проникає в інші види діяльності, включаючи працю, навчання, побут.

У педагогічній практиці ігрова діяльність виконує різні *функції*:

– розважальну, спрямовану на задоволення та інтерес;

– комунікативну, що здатна розвивати навички спілкування;

– самореалізації, де гра служить полігоном для виявлення та розвитку особистості;

– ігротерапевтичну, спрямовану на подолання труднощів в життєвих ситуаціях;

– діагностичну, де гра дозволяє відмовитися від негативної

поведінки, за рахунок самопізнання;

– корекційну, вносячи позитивні зміни в особистісні характеристики;

– міжнаціонально-комунікаційну, де діти засвоюють соціально-культурні цінності;

– соціалізації, включає дітей у громадські стосунки та дозволяє засвоїти норми співіснування.

Отже, гра є формою організації життєдіяльності дошкільника, де педагог може формувати особистість дитини та її суспільну спрямованість, використовуючи різні методи. Гра є етапом у пізнанні дітьми об'єктивної реальності, особливо в сюжетно-рольовій грі, де знання та враження дитини залишаються живими та змінюються.

І. Бех, З. Богуславська та В. Зеньковський стверджують, що гра також учить дітей завоювати соціальний простір та має соціальний характер - «… у іграх дитина хоче бути такою, якою вона бачить дорослих, мимоволі наслідує них, мимоволі бачить в них приклад і зразок. З іншого боку, ігри, в яких дитина грає яку-небудь роль, розширюють коло переживань дитини» [6, с. 15].

Є. Смірнова та В. Холмогорова вказують на *умови* успішної організації гри у дітей старшого дошкільного віку:

– емоційно пояснити мету майбутньої діяльності;

– підтримати бажання дітей приймати участь у грі;

– забезпечити активність кожного учасника;

– розробити чіткі етапи та надати можливість дітям переживати задоволення від досягнутих результатів.

Отже, гра виявляє вольові якості, такі як відповідальність, цілеспрямованість та наполегливість. Дитина навчається ставити перед собою мету, самостійно вирішувати завдання та доводити їх до завершення. Гра гарна тоді, коли діти самі її організовують, уміють керувати, підкорятися, надавати допомогу.

Важливо використовувати вищеописані умови при організації гри-

завдання якою є ТРВЗ.

Теорія рішення винахідницьких задач Генріха Альтшуллера є основою для техніки TRIZ (Теорія розв'язання винахідницьких задач), або TIPS (англ. - *theory of inventive problem solving*) яка розглядається як систематичний підхід до проблеми творчого мислення та розв'язання. Основні ідеї та методи цієї теорії були розвинуті Г. Альтшуллером у середині XX століття в СРСР.

Г. Альтшуллер народився в 1926 році і вже в ранньому віці виявив великий інтерес до винаходів та технічної творчості. Історія появи теорії вирішення винахідницьких задач розпочалася, коли Г. Альтшуллер, робочий інженер на Каспійському заводі хімічного машинобудування, почав досліджувати питання творчості та інновацій в інженерному дизайні. У 1946 році під час вивчення патентів він виявив, що найбільших винаходів можна класифікувати за обмеженим набором принципів.

Г. Альтшуллер визначив понад 40 тисяч патентів та винаходів, аналізуючи їхні властивості та спільні риси. На основі цього аналізу він розробив теорію вирішення винахідницьких завдань, яка вперше була опублікована (разом з Р. Шапіро) в 1956 році.

Основні ідеї теорії включають в себе такі положення:

Закони розвитку систем. Г. Альтшуллер визначав певні закономірності, які описують еволюцію технічних систем.

Функціональний аналіз. Теорія використовує аналіз функцій для виділення ключових елементів системи та їх взаємодії

Принципи розв'язання протиріччя. Г. Альтшуллер розробив 40 принципів, які допомагають вирішувати технічне протиріччя та забезпечують творчий підхід до вирішення проблеми

Інверсія завдань. Змінюючи постановку завдань, можна знайти нові способи їх вирішення

Ідеальний фінальний результат (ІФР). Впровадження ідеальної концепції, де всі протиріччя вирішені.

Теорія рішення винахідницьких задач отримала визнання і за межами

СРСР, і на сьогоднішній день є ефективним інструментом для розвитку новаторства та творчості в інженерних та наукових галузях.

Отже, інноваційна технологія ТРВЗ сприяє розвитку готовності до навчально-пізнавальної діяльності у старших дошкільників, підвищує їхню здатність до нестандартних рішень, формує стиль пошукового і проблемного мислення. Крім того, вона забезпечує готовність педагогів до впровадження нововведень та розвиває їхню здатність створювати проблемні, нестандартні ситуації в навчально-виховному процесі, проявляти оригінальність в межах реалізації професійних задач.

Висновки до першого розділу

1. Дошкільне дитинство є визначальним періодом у житті де формуються перші уявлення про світ, засвоюються уміння та формуються навички, а старший дошкільний вік є ключовим етапом у формуванні механізмів поведінки, діяльності та особистості загалом. Однією з головних цілей дошкільної освіти є сприяння розвитку особистості, самостійності та набуття досвіду.

2. Навчально-пізнавальна діяльність розглядається як складний процес психічної діяльності, що включає різні етапи опанування знань та вмінь, а пізнавальна активність дітей є складною рисою особистості, яка визначається як передумова та результат пізнавальної діяльності. Ця риса виявляється у ставленні дитини до пізнавальних завдань, виявляючи готовність та прагнення до самостійної діяльності, спрямованої на освоєння соціального досвіду та накопичених знань.

3. Успішність навчально-пізнавальної діяльності визначається рядом психічних процесів, серед яких важливою є увага, а розвиток пам'яті грає ключову роль у засвоєнні нових знань. Постійна робота над розвитком логічного та аналітичного мислення стає невід'ємною частиною навчання. Важливе значення має розвиток мовлення.

4. У процесі педагогічного керівництва пізнавальною діяльністю дітей та створення сприятливих умов для розвитку їхньої пізнавальної активності визначаються ключові напрями формування фундаменту навчально-пізнавальної діяльності. Вони включають в себе: залучення дошкільників до різноманітних форм дослідницької та пошукової діяльності, розширення змісту специфічно дитячих видів активності, цілеспрямований розвиток сприймання як етапу образного пізнання дійсності, поєднання організованих та нерегламентованих форм дитячої діяльності, забезпечення особистісної активності та індивідуалізацію взаємодії з дітьми. Найважливішим є створення розвивального середовища, яке сприяє розкриттю допитливості, пізнавального інтересу, ініціативи, творчого мислення та самостійності в учбовому процесі дитини.

5. Серед педагогічних методів у роботі з старшими дошкільниками особливо виділяється гра, а рольові ігри допомагають цей розвиток зробити комплексним. Експерименти та дослідження вдосконалюють навички самостійної роботи. Застосування сучасних технологій та мультимедійних ресурсів розширюють можливості навчання.

6. Рольова гра є провідною формою діяльності, де діти відтворюють аспекти життя та взаємодію дорослих, що сприяє збагаченню їхніх знань і формуванню позиції суб'єкта діяльності. Навчання суттєво впливає на розумовий розвиток дитини.

7. Підготовку до навчання в школі ми розглядаємо як складне багатокомпонентне утворення де оптимально поєднанні такі компоненти: фізичний, психологічний та особистісний, що охоплюють всі основні сфери розвитку дитини.

8. Інноваційна технологія ТРВЗ сприяє розвитку готовності до навчально-пізнавальної діяльності у старших дошкільників, підвищує їхню здатність до нестандартних рішень, формує стиль пошукового і проблемного мислення.

РОЗДІЛ 2. МЕТОДИКА ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ ТРВЗ В ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНО-ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

2.1. Обґрунтування методики використання ТРВЗ в у умовах дошкільного освітнього закладу

Питання розвитку творчих здібностей вихованців, в теорії і практиці навчання та виховання, особливо гостро стоїть на початку XXI століття. Ця обставина призвела до розгляду ТРВЗ на предмет використання в дошкільних закладах та школах. На основі ТРВЗ розроблено методи, завдяки яким педагог разом з дітьми може знаходити логічний вихід з будь-якої ситуації, а вихованець – творчо вирішувати поставлені завдання.

Технологія розвитку творчих здібностей – ТРВЗ, виявляється нам обґрунтованою методикою для впровадження в дошкільний освітній процес. Вона сприяє комплексному формуванню творчих здібностей та пізнавальних вмінь дітей, враховуючи їхні особливості психічного розвитку.

ТРВЗ розвиває творче розуміння та асоціативне мислення, формує системне та діалектичне мислення, а також покращує вироблення пошуково-проблемного стилю мислення.

Методика акцентує увагу на розвитку навичок вирішення проблем, стимулює дітей на подолання труднощів. Використання ігор та творчих завдань, залучення дітей до творчої діяльності формує в них пошуково-проблемний стиль мислення. ТРВЗ також сприяє розвитку винахідливості та кмітливості, використовуючи методи стимулювання нетрадиційного мислення.

Важливий аспект - це створення сприятливого середовища для творчого самовираження. Діти вчаться виявляти творчий потенціал у різних видах діяльності, розширюючи свої можливості через малювання,

конструювання та інші творчі завдання.

Такий підхід до навчання не лише пізнавальному розвитку, а й формує загальну особистість. ТРВЗ розвивати у дітей самостійність, ініціативність, партнерство та толерантність.

Концептуальні положення технології ТРВЗ (за Л. Макрідіною):

теорія – каталізатор творчого розв'язання проблеми;

знання – інструмент, основа творчої інтуїції;

творчими здібностями наділена кожна людина;

творчості треба навчати всіх, а творчості, як і будь-якій діяльності, можна навчитися [24, с. 6].

Головні принципи ТРВЗ:

розв'язання суперечностей;

системний підхід (вміння бачити навколишній світ у взаємозв'язку всіх його елементів);

вміння віднайти необхідний у даній ситуації резерв.

На думку О. Таран, *дидактичні принципи*, які необхідно враховувати педагогу щоб використовувати у своїй роботі творчі, пізнавальні завдання:

Принцип свободи вибору. Свідомий вибір і відповідальність за нього – запорука успіху.

Принцип відкритості. ТРВЗ-педагогіка пропонує використовувати у навчанні відкриті задачі. Не тільки давати дітям знання, але й продукувати необмежену кількість варіантів рішення.

Принцип діяльності. В основу ТРВЗ покладено передачу діяльності у вигляді, а не суми знань. Педагог озброює вихованця способами і діями, формувати вміння самостійно вирішувати завдання, шукати необхідну для цього інформацію.

Принцип зворотного зв'язку. Вихователь під час занять відстежує такі параметри: настрій, ступень зацікавленості, рівень розуміння засвоєного матеріалу. Це дає йому можливість контролювати засвоєння операцій мислення.

Принцип ідеальності. Ідеальність – це одне з ключових понять технології ТРВЗ. Цінність ідеальної ідеї пропорціональна користі від неї при менших затратах [36, с. 114].

Технологія розвитку творчих здібностей використовує різноманітні прийоми, або методи, для стимулювання творчої уяви та асоціативного мислення у дітей. На сьогодні ця технологія нараховує більше 100 різних прийомів. В мовах освітнього закладу найчастіше використовуються наступні:

– прийоми фантазування;
– метод фантастичної проблеми;
– метод асоціацій чи каталогу;
– біном фантазії;
– мозковий штурм;
– оксюморон;
– метод фокальних об’єктів;
– символічна сенектика;
– морфологічний аналіз (метод фантограм);
– «Добре-погано»;
– «Так – ні»;
– метод емпатії;
– моделювання маленькими чоловічками;
– метод оператор РЧВ (розмір, час, вартість).

З дітьми старшого дошкільного віку використовуються прийоми, такі як: «Мої друзі», «Я вмію?», «Знаходження цілого за частинами», «Добре – погано», «Складання загадок».

Вище перераховані методи покликані дати можливість старшим дошкільникам пізнавати суттєві ознаки і функції об’єктів.

Методи що формують здатність до перетворення об’єктів і зміну ситуацій: «Метод фокальних об’єктів», «Аналогізування (синектика)», «Морфологічний аналіз», «Типове фантазування».

Розглянемо більш детально найбільш популярні прийоми [36, с. 115-118].

Метод фокальних об'єктів (МФО) спрямований на стимулювання та розвиток творчого мислення шляхом взаємодії з конкретним об'єктом, над яким потрібно працювати. Основна ідея полягає в тому, щоб вибрати конкретний предмет, який потребує покращення або модифікації, і використовувати творчі підходи.

Метод фокальних об'єктів для дітей старшого дошкільного віку спрямований на стимулювання їхнього творчого мислення та розвиток у них навичок проблемного рішення.

Вибір теми: Оберіть тему, яка зацікавить дітей та буде пов'язана з їхніми щоденними досвідом. Наприклад, "Наші іграшки", "Моя сім'я", "Як ми готуємо її" та ін.

Розповідь та обговорення: Розповідайте про тему, спільно з дітьми обговорюйте її. Питайте про їхні думки, досвід, що вони знають або хочуть знати.

Аналіз: Разом з дітьми аналізуйте обрану тему. Що можна вдосконалити, змінити або створити нове? Наприклад, як можна зробити їх іграшки кращими чи як покращити процес приготування їжі в ігровій кухні.

Завдання: Ставте перед дітьми завдання на покращення вибраного об'єкта. Наприклад, "Придумайте новий спосіб гратися з вашою іграшкою" або "Допоможіть кухарю приготувати смачний обід для ляльок."

Творчість: Сприяйте творчому процесу. Надихайте дітей вигадувати та реалізовувати свої ідеї. Використовуйте різні матеріали та ігрові можливості.

Обговорення результатів: Разом з дітьми обговоріть та представте їхні творчі досягнення. Сприяйте обміну ідеями та висловлюйте позитивні коментарі.

Наприклад, дітям пропонується задіяти три об'єкти з різних груп і надати їх якості об’єкту. Далі, використовуючи цю якість, модифікується вибраний об'єкт.

Це може бути модифікація звичайної каструлі, яку уявляють як заєць (пухнастий, стрибучий), будильник (відраховує час, дзвонить) та думка (добра, важлива, швидка). Таким чином, нова каструля стає красивою, білою, вміє точно відраховувати час, завдяки дзвонику сповіщає про готовність, швидко знімається з плити, а ручки в неї пухнасті.

МФО можна успішно використовувати як в індивідуальній, так і в груповій роботі. На початкових етапах дітям не потрібно обов'язково складати пов'язані розповіді-описи; достатньо лексичного пояснення отриманих словосполучення. Поступово, за допомогою фантазії та колективного фантазування, діти можуть створювати власні описи та навіть малюнки новостворених об'єктів, що відзначаються індивідуальністю.

Метод морфологічного аналізу (МА). Він використовується для творення нових образів шляхом комбінування різних характеристик. Характеристики об'єкта фіксуються у морфологічній таблиці, після чого виділяються основні критерії для опису заданого образу. Кількість обраних критеріїв може бути різноманітним, і їх розмаїття сприяє цікавішим результатам. Важливо уникати описування вже заданого образу, подолавши психологічну інерцію. Наступним кроком є вибір по одному варіанту з кожного рядка, щоб створити новий образ. Використання цього методу дозволяє аналізувати об'єкти за окремими ознаками та трансформувати їх за виділеною характеристикою.

Метод мозкового штурму (МШ) є стратегією творчого мислення, яка сприяє виникненню ідей і рішень шляхом вільного вираження думок та асоціацій без обмежень або критики. Цей підхід активно використовується в освітньому процесі, зокрема із старшими дошкільниками, для стимулювання їхнього творчого потенціалу.

Метод мозкового штурму включає в себе кілька кроків:

Генерація ідей. Діти висловлюють усі можливі думки, що стосуються конкретної теми чи завдання. На цьому етапі важливо заохочувати вільний потік думок та відмовлятися від будь-якої критики.

Фіксація ідей. Запис думок зберегти та візуалізувати інформацію. Це може бути виконано за допомогою малюнків, схем, словесних описів чи інших форм.

Аналіз ідей. Діти розглядають всі пропозиції, визначаючи їхню цінність та можливі шляхи використання.

Вдосконалення та комбінування ідей. Цей етап передбачає об'єднання, модифікацію та уточнення ідей для створення більш повноцінних концепцій чи рішень.

Вибір та реалізація. Обрання найбільш обдуманих та практичних ідей для подальшої реалізації.

Метод мозкового штурму може бути успішно застосований із старшими дошкільниками, сприяючи їхньому творчому розвитку. Наприклад, педагог може пропонувати завдання, де діти разом обговорюють та генерують ідеї для розв’язання проблеми, створення іграшок чи розробки казок. Важливо створити позитивне середовище, що сприяє вільному вираженню та обговоренню ідей.

Моделювання маленькими чоловічками (ММЧ). Метод дає можливість побудови внутрішньої структури об’єкта. Працюючи з контингентом дошкільників метод зручно застосовувати для ознайомлення з природними явищами. Він дозволяє здійснювати аналіз різних матеріалів, фізичний стан речовин, міжпредметні зв’язки. Створюючи моделі об’єктів використовується різні схеми зображень, що передають різноманітні властивості: колір, запах, рух і т.п. Схеми можна підготувати заздалегідь, або намалювати безпосередньо дітям. Та і самі вихованці часто виступають в образі цих чоловічків (модифікація методу «живі картинки»).

Метод аналогій (синектика). Метод аналогій, або синектика, є ефективним інструментом у розвитку творчого мислення дошкільників. В процесі роботи з цим методом визначено чотири основні види.

Пряма аналогія включає пошук схожості явищ, процесів або ознак у різних сферах, що корисно для розвитку прояву та сюжетного мислення.

Пряма аналогія використовується в основному в роботі із старшими дошкільниками.

Особистісна аналогія або емпатія передбачає здатність уявити себе в якості конкретний образу і передати його переживання. Для старших дошкільників завдання складніші. Треба передати мовою стан деяких рукотворних об'єктів («Ти – чашка, яку забули поставити на місце. Як ти себе відчуваєш?»).

Фантастична аналогія зумовлює створення аналогій, відмовляючись від реальних законів і переносячи час у казковий світ, використовуючи фантастичні прийоми. Тут старші дошкільники використовують такі типові прийоми фантазування, як гіперболізація-зменшення, прискорення-уповільнення, активація-закам'яніння та інші.

Символічна аналогія передбачає роботу із символічними виразами, що сприяють розвитку асоціативного мислення. До цього виду відносяться такі приклади з літератури , як хазяїн морів і т.п. В подальшому такі вправи стануть у нагоді при складанні загадок.

Для вправ з дошкільнятами беруться елементарні порівняння предметів за їхніми властивостями: за формою, за кольором), за розміром, на дотик, за смаком. Чим більше порівнянь підбирають діти, тим краще.

Метод каталогу (МК). Метод каталогу (МК) є ефективним підходом до складання творчої розповіді. Для його застосування потрібна книга з текстом та мінімальним обсягом ілюстрацій. Вихователь задає питання дітям, щоб створити сюжет, а відповідні шукають у книзі, випадково вказуючи пальчиком на будь-яке місці тексту. Відповіді містять різноманітні слова, які не мають явної зв'язку між собою. За допомогою сполучення вільно вибраних слів і речей відображаються захоплюючі сюжети, неочікувані характеристики та цікаві порівняння. Робота за цим методом пропонується в групова.

Отже, використання ТРВЗ у дошкільному закладі є обґрунтованим, оскільки ця методика покращує розвиток дітей, надаючи їм основи для

подальшого успішного навчання та творчого самовираження. Використання цих прийомів у ТРВЗ дозволяє педагогам сприяти активному розвитку творчих здібностей дітей, розкривати їхній потенціал та виховувати творче мислення.

2.2. Методичні рекомендації з застосування ТРВЗ у підготовці старших дошкільників до навчально-пізнавальної діяльності в школі

Організована навчально-пізнавальна діяльність у дошкільному закладі є необхідною складовою освітнього процесу. Педагог систематично планує та впроваджує її, враховуючи програмні завдання та особливості кожної дитини – її потреби, інтереси, запити та можливості.

Для успішної організації навчання враховують різні аспекти, зокрема [33]: вік дітей, оптимальний час для їх працездатності, ідеальний графік, що поєднується з іншими видами діяльності та щоденним побутом. Важливо також розподіляти навантаження протягом дня, враховуючи різні чинники.

Організована навчально-пізнавальна діяльність дошкільників – це взаємодія педагога та дитини у двобічному процесі, у якому органічно поєднуються педагогічний вплив педагога з активністю, самостійністю процесу пізнання дітьми навколишнього світу. Вона передбачає керівництво з боку педагога, а саме:

– вибір цілі та передбачення очікуваного результату;

– стимулює і мотивує пізнання, надає навчально-пізнавальній діяльності емоційно-позитивного характеру;

– формує зміст засвоєння;

– створює розвивальне середовище;

– регулює та направляє процес пізнання;

– оцінює індивідуальні досягнення дітей.

Основною формою навчання дошкільнят у процесі організованої пізнавальної діяльності є заняття. Важливо, щоб ця форма навчання

реалізовувалася в рамках особистісно-орієнтованого підходу до роботи з дошкільниками та використовувалася гнучко і цілеспрямовано. Основні форми організованої навчально-пізнавальної діяльності в дошкільному закладі включають:

– різні заняття;

– гурткову, секційну роботу;

– індивідуальну роботу;

– організовані дидактичні ігри;

– екскурсії у природне і соціальне довкілля, спостереження у повсякденному житті;

– елементарні дослідження, пошукові ситуації та ін.

Для старших дошкільників проводять заняття тривалістю до 35 хвилин, проте ця тривалість може змінюватися залежно від інтересів, бажань дітей та складності завдань. Оптимальний період для залучення дошкільнят до організованих занять - це між 9:00 і 11:00 ранку, але окремі заняття можна переносити на другу половину дня або планувати їх на інший період. Розпорядок занять у дошкільному закладі повинен бути мобільним, динамічним і гнучким, щоб його можна було оперативно змінювати та коригувати прямо під час освітнього процесу.

Під час планування розподілу занять на наступний тиждень необхідно слідувати встановленим правилам дошкільної дидактики, зокрема:

уникати планування максимальної кількості занять та важких інтелектуальних завдань на початку та в кінці тижня;

плануючи заняття протягом дня раціонально чергувати фізичні та психічні види діяльності.

При вирішенні питання класифікації занять у дошкільному закладі варто дотримуватись досягнень вітчизняної педагогіки та наукових розробок сучасних видань вчених, зокрема теоретиків дошкільної освіти, таких як Н. Гавриш, К. Крутій, О. Ковшар,Т. Поніманська, С. Якименко та інші.

За спрямованістю змісту, існують *односпрямовані або предметні*

заняття, зміст яких лежить у площині однієї галузі знань, а хід переважно обмежується одним видом діяльності. Вони можуть бути тематичним, коли всі завдання, підпорядковані розкриттю певної теми засобами конкретної діяльності.

Комбіноване заняття – складається із декількох частин, зовсім не пов'язаних між собою. До кожної частини комбінованого заняття ставиться мета, яка вирішується протягом всього заняття.

Домінантні заняття, які можуть мати тему та сюжет - будуються на основі комбінованого. Коли вихователь приділяє увагу одному питанню.

Інтегроване заняття – засноване на процесі об'єднання окремих елементів навчання та виховання в єдину цілісну систему, серія занять спрямована на формування у дитини цілісного світосприймання. У старшій групі його тривалість може становити 40-45 хвилин. При цьому різноманітність, регулярна зміна видів діяльності, емоційна насиченість заняття дають змогу зберегти високий рівень працездатності дітей і педагога. Зниження пізнавальної активності дітей - сигнал до закінчення заняття.

Комплексне заняття – складається з декількох взаємопов'язаних між собою частин, які підпорядковані одній меті, доповнюючи одна одну та складаючи єдине ціле.

Навчально-ігровим вважається заняття, в якому для реалізації навчальних завдань активно застосовують елементи гри. В основу такого заняття можуть бути покладені ігровий чи літературний сюжет.

Навчально-пізнавальне заняття за характером діяльності наближене до урочного типу, побудовано на основі застосування дидактичного матеріалу.

Сюжетно-ігрове заняття передбачає наявність єдиної сюжетної лінії. Ігорові елементи можуть бути представлені ігровими ситуаціями, рухливими, словесними іграми. Сюжет передбачає застосування різних видів завдань, водночас дії дітей і вихователя у процесі виконання завдань не регламентовані жорстко, потребує облаштування середовища відповідно до задуму.

Ігрове заняття - має свою специфіку, підпорядковує гру розв'язанню суто навчальних завдань.

Заняття-гру можна побудувати на основі певного сюжету — ігрового, це заняття-гра має тренінговий характер, діти вправляються у застосуванні тих чи інших способів дії, закріплюють здобуті раніше знання.

Якщо в сюжетному занятті вихователь є ключовою фігурою, то в занятті - грі його роль - допомагати дітям створювати та розгортати ігровий сюжет.

Заняття-змагання не обов'язково має бути спортивного характеру. Це можуть бути інтелектуальні змагання, або учасники демонструють свої художні таланти.

За способом організації заняття розподіляються на: *групові; підгрупові*, у сучасних умовах це переважно з половиною групи; *індивідуально-підгрупові* (4-8 дітей); *індивідуальні* (1-4 дітей). Протягом дня досить спланувати й правильно провести одне групове заняття, одне підгрупове та одне індивідуальне.

Найдоцільніший спосіб організації інтегрованого чи комплексного заняття - загальногруповий, оскільки вихователь застосовує різні види діяльності.

Предметні, односпрямовані заняття - з огляду на дані психологічних, медичних і педагогічних досліджень - доцільніше проводити навчально-пізнавальне заняття підгрупами, оскільки вихователеві легше організувати індивідуальну роботу з невеликою кількістю дітей.

Індивідуальне заняття можна визначити як сплановану дію, важливий елемент системи навчання, що дає можливість максимально враховувати індивідуальні особливості та потреби кожної дитини.

Вимоги до проведення сучасного заняття в дошкільному навчальному закладі:

– позначити тему заняття, враховуючи вік дітей.
– вказати тип і вид заняття.

– читко організувати розвивальні, навчальні та виховні завдання.

– почати заняття цікаво та нестандартно.

– обов'язково забезпечити проведення занять в ігровій форми.

– встановити чітку мотивацію для заняття.

– раціонально використовувати час, простір та різні види діяльності дітей.

– забезпечити ефективне використання методології ТРВЗ на кожному зайнятті.

– забезпечити міжпредметні зв'язки та інтеграцію видів діяльності для створення «ситуації успіху».

– відмовитися від сильної опіки над дітьми.

– забезпечити ефективність організованої самостійної роботи та творчих завдань для дітей.

– стимулювати самостійні відкриття, пошук та дії дітей.

– слухати та обґрунтовувати відповіді кожної дитини.

– забезпечити індивідуальний розвивальний матеріал.

– забезпечити правильне розташування дітей під час заняття.

– забезпечити активну мовленнєву діяльність кожної дитини.

– забезпечити обов'язкову зміну видів діяльності.

– вчити дітей шукати різноманітні розв'язання завдань та використовувати методику ТРВЗ.

– уникати непедагогічних виразів у мовленні вихователя.

– забезпечити гігієнічні, педагогічні, психологічні та естетичні умови для заняття, здоров'я та безпеки дітей

При організації занять також важливо підтримувати принцип активності, що розширює можливості свободи для дошкільників. Цей принцип актуалізує необхідність взаємодії педагога із змістом та формою подачі нової інформації, ураховуючи життєвий досвід та суб'єктивну позицію дитини [33]

Головне, дотримання певних правил (О. Третяк):

Якомога менше інформування, а більше міркування. Для ефективної реалізації даної вимоги варто використовувати контрольні запитання, які виводять поступово дитину на розуміння проблеми, а далі її розв’язання.

«Мозковий штурм» як кращий варіант обговорення проблемної ситуації. Це розвиває здатність до продукування великої кількості ідей, їх аналізу та відбору найбільш раціональних.

Системний підхід. Формування системного мислення, усвідомлення причинно-наслідковості у оточуючому світі.

Задіяння всіх можливих репрезентативних систем у сприйманні і розумових операцій у пізнавальній діяльності дошкільника.

Стимулювання у дошкільників творчої продуктивності і творчої уяви [36, с. 114].

В закладі дошкільної освіти застосування методу ТРВЗ здійснюється в чотири послідовні *етапи*.

На першому етапі дитину навчають бачити і вирішувати суперечності, критично мислити та застосовувати системний підхід, вміти розпізнавати ресурси у навколишньому середовищі.

На другому етапі вчити дошкільнят винаходити; навчаються "оживляти" предмети, приписуючи їм різні якості, а також вміння відкидати непотрібні елементи та знаходити оптимальні рішення.

Третій етап орієнтований на розвиток казкової уяви та креативності. Діти розв'язують казкові завдання та творять свої казки, вчаться уникати сумних закінчень та складати нові казки на основі вже відомих.

Четвертий етап пов'язаний з тим, що діти навчаються знаходити вихід з різних життєвих ситуацій, спираючись на власний досвід, набуті знання та інтуїцію, використовуючи оригінальні підходи і нестандартні рішення.

З урахуванням вищезазначеного теорія рішення винахідницьких задач (ТРВЗ), в умовах дошкільного навчального закладу, може бути реалізована по різному і в різний спосіб: на початку підготовки до продуктивних видів взаємодії з вихованцями; на дозвіллі; в грі; як індивідуально так і в групах

[10].

2.3. Презентація збірки завдань з застосуванням ТРВЗ у підготовці старших дошкільників

Загальна ідея полягає в тому, щоб інтегрувати елементи ТРВЗ в різні аспекти навчання та виховання, сприяючи тим самим розвитку творчості, критичного мислення та інших ключових навичок старших дошкільників.

У дошкільному навчальному закладі можна успішно використовувати завдання з елементами ТРВЗ у різних аспектах розвитку старших дошкільників. Наприклад, розвивати мовлення та літературне чуття через творчі оповідання та театралізовані ігри. Метод каталогу може бути застосований у формі гри, де діти, відповідаючи на запитання вихователя, шукають у книзі випадкові слова, які потім об’єднують у несподівані сюжети та характеристики.

Ігрова діяльність може бути спрямована на створення нестандартних ігор, що розвивають творчий підхід та нестандартні рішення завдань.

У розвитку математичних навичок можна використовувати логічні гри та головоломки, які вимагають нестандартного мислення. Також можна пропонувати творчі завдання в галузі мистецтва, наприклад, малювання абстрактних картин або виготовлення нестандартних скульптур з різних матеріалів.

У соціально-емоційній сфері важливо використовувати театралізовані дії та імпровізацію для розвитку емоційної виразності та соціальних навичок. Групові ігри на вирішення конфліктів також можуть сприяти соціальному розвитку.

У природознавстві діти можуть взяти участь у дослідженнях та екологічних іграх, використовуючи принципи системного підходу для вивчення природи.

Загалом, наш підхід полягає в тому, щоб інтегрувати елементи ТРВЗ у більшість аспектів навчання та виховання закладу дошкільної освіти,

надаючи старшим дошкільникам можливість розвивати творчі стратегії рішення пізнавальних задач, критичне мислення для активізації навчально-пізнавальної діяльності. Все це дозволить підвищити свою пізнавальну активність, що стане гарним підгунтям їх готовності до шкільного навчання.

Крім того, технологія ТРВЗ – дає позитивні результати на постійній основі і не шкодить на психіці дошкільника.

При укладанні збірки завдань із підготовки старших дошкільників до навчально-пізнавальної діяльності у школі засобами ТРВЗ ми використовували методичні матеріали вихователів-практиків (О. Данилюк, О. Таран, Н. Туріщівої, та ін. [10, 36, 39]), а також власний досвід та досвід колег Комунального закладу дошкільної освіти (ясла-садок) № 247 Криворізької міської ради.

Кожне заняття має педагогічно-огрунтовану структуру, містить підготовчі, основні та завершальні етапи роботи.

Наприклад:

1. Введення в розв'язання винахідницьких задач
2. Програмний зміст
3. Завдання на творчий розвиток
4. Фізкультхвилинка
5. Рефлексія, або обговорення та підведення підсумку.

Розробка конспекту занять, з використанням методу ТРВЗ, містить завдання, які охоплюють одну або декілька галузей навчально-пізнавальної діяльності:

– розвитку мовлення, розширення словникового запасу та вивчення основ літературної теорії;

– розвивають аналітичні навички та логічне мислення;

– створення творчих проектів;

– вирішення конфліктів в соціальній та емоційні сфері;

– завдання, спрямовані на вивчення взаємозв'язків у природі, можуть включати елементи системного підходу, характерні для ТРВЗ;

– створення ігор, що сприяє розвитку стратегічного мислення та творчості.

Матеріал укладеної збірки вихователями закладів дошкільної освіти можуть використовуватися у роботі зі старшими дошкільниками, а з урахуванням вікової доступності і раніше. Крім того матеріал покладений в основу даної розробки, може бути запропонований слухачам курсів підвищення кваліфікації вихователів закладів дошкільної освіти.

Висновки до другого розділу

Розглянуте в другому розділі нашої роботи дозволяє узагальнити все вище згадане в наступних *висновках*:

1. Встановлено, що застосування ТРВЗ у роботі з дітьми старшого дошкільного віку сприяє розвитку творчого мислення, формує асоціативне, системне та діалектичне мислення, а також покращує вироблення пошуково-проблемного стилю розумової діяльності. ТРВЗ також сприяє розвитку винахідливості та кмітливості, суттєво стимулює навчально-пізнавальну активність.

2. Головними дидактичними принципами, які необхідно враховувати педагогу впроваджуючи ТРВЗ є: принцип свободи вибору; принцип відкритості; принцип діяльності; принцип зворотного зв’язку; принцип ідеальності. Важливим є створення сприятливого середовища для творчого самовираження старших дошкільників.

3. Виділено дві групи методів які використовує ТРВЗ для стимулювання творчої уяви та асоціативного мислення у дітей:

– методи що покликані дати можливість старшим дошкільникам пізнавати суттєві ознаки і функції об’єктів: «Мої друзі», «Я вмію?», «Знаходження цілого за частинами», «Добре – погано», «Складання загадок»;
– методи що формують здатність до перетворення об’єктів і зміну

ситуацій: «Метод фокальних об’єктів», «Аналогізування (синектика)», «Морфологічний аналіз», «Типове фантазування».

4. Для успішної організації навчання необхідно враховувати різні аспекти, зокрема: вік дітей, оптимальний час для їх працездатності, що поєднується з іншими видами діяльності та щоденним побутом. Важливо також розподіляти навантаження протягом дня.

5. Основною формою навчання дітей дошкільного віку у процесі організованої пізнавальної діяльності є заняття. Важливо, щоб ця форма навчання реалізовувалася в рамках особистісно-орієнтованого підходу до роботи з дошкільниками та використовувалася гнучко і цілеспрямовано.

6. Важливим, при організації занять є дотримання принципу активності, що розширює можливості свободи для старших дошкільників. Цей принцип актуалізує необхідність взаємодії педагога із змістом та формою подачі нової інформації, ураховуючи життєвий досвід та суб'єктивну позицію дитини.

7. Отже, ТРВЗ видається нам обґрунтованою методикою для впровадження в дошкільний освітній процес. Вона сприяє збільшенню навчально-пізнавальній активності старших дошкільників, розвитку їх творчих здібностей, враховуючи особливості психічного розвитку дітей.

ВИСНОВКИ

1. В сучасному українському суспільстві дошкільна освіту є ключовою ланкою освітнього процесу. Як зазначено в державних документах, зокрема, Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті та Законі "Про дошкільну освіту" - однією з головних цілей дошкільної освіти є сприяння розвитку особистості, самостійності та набуття досвіду відповідно до індивідуальних потреб та можливостей дітей.

2. Відповідно до мети і завдань нашого дослідження було теоретично проаналізовано стан проблеми підготовки дітей старшого дошкільного віку до навчально-пізнавальної діяльності у школі.

3. Встановлено, що навчально-пізнавальна діяльність - це складний процес психічної діяльності, що включає різні етапи опанування знань та вмінь, а пізнавальна активність дітей є складною рисою особистості, яка визначається як передумова та результат пізнавальної діяльності. Ця риса виявляється у ставленні дитини до пізнавальних завдань, виявляючи готовність та прагнення до самостійної діяльності, спрямованої на освоєння соціального досвіду та накопичених знань.

4. Успішність навчально-пізнавальної діяльності визначається розвитком психічних пізнавальних процесів, а робота над розвитком логічного та аналітичного мислення стає невід'ємною частиною розвитку їхньої пізнавальної активності.

5. Формування фундаменту навчально-пізнавальної діяльності включають в себе: залучення дошкільників до різноманітних форм дослідницької та пошукової діяльності, забезпечення особистісної активності. Найважливішим для дитини є створення розвивального середовища, яке сприяє розкриттю допитливості, пізнавального інтересу, ініціативи, мотивації творчого мислення та самостійності в учбовому процесі.

6. Підготовку до навчання в школі ми розглядаємо як складне багатокомпонентне утворення де оптимально поєднанні такі компоненти:

фізичний, психологічний та особистісний, що охоплюють всі основні сфери розвитку дитини.

7. Встановлено, що інноваційна технологія ТРВЗ сприяє розвитку готовності до навчально-пізнавальної діяльності у старших дошкільників, підвищує їхню здатність до нестандартних рішень, формує стиль пошукового і проблемного мислення, суттєво стимулює навчально-пізнавальну активність. Вона є одним з ефективних засобів підготовки до навчально-пізнавальної діяльності в початковій школі.

8. Встановлено, що основною формою навчання дітей дошкільного віку у процесі організованої пізнавальної діяльності є заняття, які у роботі з старшими дошкільниками ефективніше реалізовуються в межах особистісно-орієнтованого підходу.

9. Важливим, при організації занять є дотримання принципу активності, що розширює можливості свободи для старших дошкільників. Цей принцип актуалізує необхідність взаємодії педагога із змістом та формою подачі нової інформації, ураховуючи життєвий досвід та суб'єктивну позицію дитини.

10. За результатами нашого дослідження була укладена і впроваджена в освітній процес закладу дошкільної освіти збірка завдань для підготовки дошкільнят до навчально-пізнавальної діяльності у школі засобом ТРВЗ. Збірка містить завдання, які сприяють навчально-пізнавальної активності дітей старшого дошкільного віку: розвитку їх мовлення, аналітичних навичок та логічного мислення, стратегічного мислення та творчості.

Отже, всі завдання виконано, мета досягнута. Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми готовності до школи дітей старшого дошкільного віку. Подальше дослідження можливе у напрямку створення системи підготовки вихователів до роботи з технологією ТРВЗ в умовах закладу дошкільної освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Базовий компонент дошкільної освіти. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf.

2. Бех І. Д. Концептуальна модель Я-центрованості у вихованні та духовному розвитку особистості. *Педагогіка і психологія*. № 3. (88). 2015. С. 5-16.

3. Білан О. І. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля» / За заг. ред. О. В. Низьковської. Тернопіль: Мандрівець, 2017. 256с.

4. Білан О. Розповідання за ілюстраціями. Старший дошкільний вік К.: Шк.Світ, 2011. – 128с.

5. Богат В. ТРВЗ у дитячому садку. *Дошкільне виховання*. 1995. №1. С. 29-30

6. Богуш А. Вибрані науково-педагогічні статті / Упоряд. Л. В. Калуська / За заг. ред. А. М. Богуш. Тернопіль: Підручники і посібники, 2019. 304 с.

7. Болсун С.А. Освітній потенціал ТРВЗ (теорія рішення винахідницьких завдань) С.А. Болсун //Завуч. Усе для роботи (Осн). 2014. №7-8.С.48-60.

8. Валентьева Т. І. Сутність, мета, принципи і форми співробітництва дошкільного навчального закладу з батьками старших дошкільників. URL: www.irbis-nbuv.gov.ua/.../cgiirbis_64.exe?..

9. Гін С. І. Заняття з ТРВЗ в дитячому садку: посібник для педагогів дошк. установ: 3-є вид. Мінськ: ІОЦ Мінфіну, 2007. 112 с.

10. Данилюк О.В. Впровадження інноваційної технології ТРВЗ під час організованої навчальної діяльності дітей дошкільного віку. URL: https://genezum.org/library/vprovadjennya-innovaciynoi-tehnologii-trvz-pid-chas-organizovanoi-navchalnoi-diyalnosti-ditey-doshkilnogo-viku

11. Дитина: Освітня програма для дітей від 2 до 7 років / наук. кер. проекту В. О. Огневюк; авт. колектив: Г. В. Бєлєнька, О. Л. Богініч, Н. І.

Богданець-Білоскаленко та ін.; наук. ред. Г. В. Бєлєнька, О. А. Машовець; Мін. осв. і науки України, Київ. ун-т ім. Б. Грінченка. К. : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2020. 304 с.

12. Дичківська І.М Інноваційні педагогічні технології: підручник / І. М. Дичківська. 3-ге вид., виправлене. К.: Академвидав., 2015. 304 с. (Серія «Альма-матер»).

13. Дошкільна освіта: словник-довідник / Упор. К. Л. Крутій, О. О. Фунтікова. Запоріжжя: Тов. «ЛІПС» ЛТД, 2010. 324 с.

14. Ельконін Д.Б. Пізнавальна активність дітей старшого дошкільного віку. К. 1984. С.56-61.

15. Енциклопедія освіти / за ред. В.Г. Кременя. Київ : Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.

16. Жейнова С.С., Курносова К.В. Проблема розвитку пізнавальної активності дітей старшого дошкільного віку. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. 2016. Вип. 48. С. 100-106.

17. Ковшар О. В. Роль партнерської взаємодії дошкільної та початкової ланок освіти в організації передшкільної освіти. Наукові записки Ніжинського державного ун-ту імені Миколи Гоголя. Психолого- педагогічні науки. 2015. № 4. С. 57-63.

18. Ковшар О. В. Теоретико-методичні засади організації передшкільної освіти: монографія. Кривий Ріг : Видавець Роман Козлов, 2015. 244 с.

19. Комплексна програма розвитку, навчання та виховання дітей дошкільного віку «Соняшник» / Л. В. Калуська. Тернопіль: Мандрівець, 2014. 144 с.

20. Крутій К. Сучасне заняття та освітні ситуації. Дошкільне виховання.2016. №9. С.6-10.

21. Ладивір С. Пізнавальна активність старших дошкільнят: індивідуальні особливості. Дошкільне виховання. 2006. № 11. С. 3-6.

22. Лесіна О. В. Сходинками творчості. Методика ТРВЗ Х.: Вид.група «Основа», 2007. 112с.

23. Лозова В. І. Цілісний підхід до формування пізнавальної активності школярів. Х.: «ОВС», 2000. 164 с.

24. Макрідіна Л. Технологія ТРВЗ – сучасна технологія навчання творчості . Завуч. 2004. №34. С. 6-7.

25. Мухацька Б. Стимулювання пізнавальної активності дітей у дитячому садку: автореф. дис. … д-ра пед.. наук / Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова. К., 2001. 41 с.

26. Освітня програма «Впевнений старт» для дітей старшого дошкільного віку / [Н. В. Гавриш, Т. В. Панасюк, Т. О. Піроженко, О. С. Рогозянський, О. Ю. Хартман, А. С. Шевчук]; За заг. наук. ред. Т. О. Піроженко. Київ : Українська академія дитинства, 2017. 80 с.

27. Павленко А. О. Гармонійний розвиток дитини через казку .Х.: Вид. група «Основа», 2010. 112 с.

28. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. К.: «Академвилав», 2006. 456 с.

29. Піроженко Т. О. Особистість дошкільника: перспективи розвитку: Науково-методичний посібник. Тернопіль: Мандрівець, 2010. 140с.

30. Проскура О.В. Психологічна підготовка вчителя до роботи з першокласниками: Навч. посіб. Для студентів педагогічних факультетів. – К.: Освіта, 1998. – 199с., с. 48

31. Садова Т.А., Рудакова А.О. Формування пізнавальної активності дошкільників як психологопедагогічна проблема. *Молодий вчений*. 2017.№ 10. С. 49-52.

32. Салабай О. Педагогічні умови розвитку пізнавальної активності дітей старшого дошкільного віку. Вісник Інституту розвитку дитини (додаток): методичні та практичні матеріали. 2013. Вип. 4. С. 1-9.

33. Сокиринська Н.Д. Урахування аспектів підготовки і проведення сучасного заняття / Методичні рекомендації. https://mmk.edu.vn.ua/uploads/images/articles/DNZ/2014/bul_vuh_st_grup_2014.docx

34. Соціолого-педагогічний словник / за ред. В.В. Радула. Київ : ЕксОб,

2004. 304 с.

35. Суржанська В. А. Творчі завдання як засіб формування пізнавальної активності старших дошкільників: автореф. дис. … канд. пед. наук: 13.00.08 / Інститут проблем виховання Академії педагогічних наук України. К., 2004. 19 с.

36. Таран О. Використання елементів ТВРЗ у роботі з дошкільниками. URL:https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/8093/1/O_Taran_IPRVDNZ_2010_IPPO.pdf

37. Телячук В.П. Сходинками творчості. Методика ТРВЗ в початковій школі. Харків. Видавнича група «Основа» ПП «Тріада + », 2007

38. Ткачук Т. А. Розвиток пізнавальної активності дітей дошкільного віку у спілкуванні з вихователем: автореф. дис. … канд. психол. наук: 19.00.07 / Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова. К., 2004. 23 с.

39. Туріщева Н.В. ТРВЗ-засіб нестандартного мислення дошкільників. URL: https://vseosvita.ua/library/trvz-zasib-nestandartnogo-mislenna-doskilnikiv-349571.html

40. Шелепенко Т.Л. Теоретичні засади проблеми пізнавальної активності і самостійності студентів. Вісник університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія». Педагогічні науки. 2017. № 2. С. 109-115.

41. Я у Світі. Програма розвитку дитини від народження до шести років /О. П. Аксьонова, А. М. Аніщук, Л. В. Артемова [та ін.]; наук. кер. О. Л. Кононко. Київ: ТОВ «МЦФЕР-Україна», 2019. 488 с.

42. Яценко А. В. Джерельце творчості. ТРВЗ / А. В. Яценко. Х.: Ранок, 2011. 176 с.